

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ СТИМУЛЮВАННЯ
ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Виконала: студентка 471 групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми «Дошкільна освіта»

Супруненко Олена Олегівна

Керівник: к.пед.н. Цюпак І.М.

Рецензент: директорка Херсонського
закладу дошкільної освіти №76

Херсонської міської ради Устимова О.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти вивчення методів стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку.....	6
1.1. Сутність феномену «пізнавальна активність» у сучасній науковій парадигмі.....	6
1.2. Класифікація методів стимулювання пізнавальної активності дитини	15
1.3. Психолого-педагогічні умови стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку	18
РОЗДІЛ 2. Методичні засади використання методів стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку	25
2.1. Визначення рівня сформованості пізнавальної активності дитини дошкільного віку	25
2.2. Методичні рекомендації щодо стимулювання та підтримки пізнавальної активності дітей дошкільного віку ...	27
2.3. Особливості використання методів стимулювання та підтримки пізнавальної активності дітей у ЗДО	32
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАДКИ	
Додаток А. Тракткування поняття активності.....	45
Додаток Б. Типові особливості пізнавальних інтересів.....	46
Додаток В. Зміст компонентів пізнавальну активність.....	47
Додаток Г. Прийоми, які сприяють активізації різних психічних процесів.....	48
Додаток Д. Методика Нікітіних для розвитку мислення дошкільника.....	50
Додаток Ж. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	51

ВСТУП

За останні два десятиліття відбулися значні зміни в системі дошкільної освіти. У всіх без винятку освітніх програмах велика увага приділяється формуванню активності дошкільнят у різних освітніх галузях: соціально комунікативний розвиток, пізнавальний, мовленнєвий, художньо-естетичний, фізичний. Конкретний зміст зазначених освітніх областей залежить від вікових та індивідуальних особливостей дошкільників і може реалізовуватися в різних видах діяльності (спілкуванні, грі, пізнавально-дослідницькій діяльності – як наскрізних механізмів розвитку дитини). Така увага до розвитку пізнавальної активності дітей обумовлено необхідністю виховання позитивного ставлення дитини до процесу пізнання. Саме в період дошкільного дитинства формуються первинні уявлення про навколишній світ (природи, речей, техніки, людей), які в подальшому збагачуються, ускладнюються і удосконалюються.

Пізнавальна активність дітей в різних формах і видах діяльності може стати потребою і навіть характерною рисою особистості, що створює сприятливі передумови успішного навчання дошкільника у майбутньому. Пізнавальні цінності формуються у дитини тільки під впливом пізнавальної активності дитини, яка проявляється в самостійному прагненні «відкриття» світу шляхом його дослідження, перетворення. Пізнавальна активність формується лише при діяльнісному підході до освіти з боку педагога, відповідно до особистісно-орієнтованим, культурно-орієнтованим, діяльнісно-орієнтованим принципам побудови освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Тому розвиток у дітей пізнавальної активності є одним із пріоритетних завдань дошкільної освіти. Цій проблемі присвячені численні праці вчених в області дитячої психології та дошкільної педагогіки (В. Давидов, З. Калмикова, М. Лисина, А. Савенков та ін.). В їх роботах доводиться, що саме у дітей

дошкільного віку зростає пізнавальна активність, яка проявляється в інтересі дитини до навколишнього світу, до різноманітних дій з предметами при взаємодії з природою, в бажанні ділитися отриманою інформацією з дорослими, до спільних ігор з однолітками і ін.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні специфіки використання методів стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

Мета зумовила вирішення наступних **завдань**:

1. Розкрити теоретичні аспекти вивчення методів стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку.
2. Проаналізувати методики визначення рівнів сформованості пізнавальної активності дитини старшого дошкільного віку.
3. Розробити методичні рекомендації щодо стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку.
4. Схарактеризувати особливості використання методів стимулювання пізнавальної активності дітей у ЗДО .

Об'єкт дослідження – пізнавальна активність дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – специфіка використання методів стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, спостереження за навчально-виховним процесом, емпіричне дослідження.

Практичне значення. Матеріали та результати дослідження можуть використовуватись вихователями закладів дошкільної освіти для вивчення своєрідного використання методів стимулювання пізнавальної активності дошкільників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки, результати дослідження обговорювалися під час виступу на

засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти педагогічного факультету Херсонського державного університету.

Структура кваліфікаційної роботи передбачає наявність таких розділів: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МЕТОДІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Сутність феномену «пізнавальна активність» у сучасній науковій парадигмі

Поняття «пізнавальна активність» є складеним поняттям і може бути розглянуто як видове по відношенню до поняття «активність». Поняття «активність» розглядається дослідниками як загальнонаукове і обґрунтовано зв'язується з діяльністю.

У психології термін «активність» трактується як діяльний стан живих організмів, умова їх існування в світі. Активна істота не просто перебуває в русі, вона включає в собі джерело свого власного руху, і це джерело відтворюється в результаті самого руху [16].

У зарубіжній психології, в силу лінгвістичних причин, поняття «активність» і «діяльність» є тотожними. У деяких мовах для позначення термінів – активність і діяльність – існує тільки один термін (наприклад, «activity» в англійській мові, «activité» – у французькій). У вітчизняній психології до ХХ століття розглядаються поняття також вживалися як синоніми. Однак, ряд дослідників розрізняють ці два поняття. Зокрема, С. Рубінштейн, підкреслює, що мислення, наприклад, – це активність, а не діяльність [17]. В даному дослідженні значимими є дослідження С. Рубінштейна і О. Леонтьєва, що розглядають діяльність як складний процес, що несе в собі внутрішні суперечності, які виступають як необхідна умова розвитку діяльності суб'єктом, що призводять до формування інтелектуальної, ефективної і мотиваційної сфер [13].

Переходячи до розгляду пізнавальної активності, відзначимо, що проблема розвитку пізнавальної активності в науковій літературі не є

новою. Ще Я. Коменський, великий чеський педагог і мислитель XVII століття, вважав дану проблему провідною при розвитку особистості суб'єкта освіти: «юнацтво повинно отримувати освіту справжню, керуватися не чужим розумом, а своїм власним, не тільки вичитуючи з книг і розуміючи чужі думки про речі або навіть заучуючи і відтворюючи їх в цитатах, але розвивати в собі здатність проникати в корінь речей і виробляти істинне розуміння їх і вживання їх» [11, с.304].

Педагоги минулого Я. Коменський, К. Ушинський, Д. Локк, Ж.Руссо визначали пізнавальну активність як природне прагнення учня до пізнання. На думку Я. Коменського «усіма можливими способами потрібно запалювати в дітях гаряче прагнення до знання і до навчання» [11].

Ряд вчених (Л. Клименко, М. Лисіна) розглядають пізнавальну активність в тісному зв'язку з таким поняттям, як самостійність. Під пізнавальною активністю вони розуміють: - самостійну, енергійну діяльність дитини дошкільного віку, спрямовану на самопізнання навколишньої дійсності [14]; - самостійну діяльність з добування потрібної інформації, вичленовуванню проблем і пошуку шляхи їх вирішення [9].

О. Шишкова не розмежовує поняття «пізнавальна активність» і «самостійність» [23]. Цікавою є точка зору Д. Богоявленської, що використовує термін «інтелектуальна активність», замість «пізнавальної активності». Під «інтелектуальною активністю» вчений розуміє особистісну властивість, міру інтелектуальної ініціативи [4].

Підкреслюючи діяльну природу пізнавальної активності, ряд вчених пов'язують пізнавальну активність з діяльністю і визначають її як: - стан готовності до пізнавальної діяльності [14]; - продуктивну діяльність, спрямовану на формування стійких пізнавальних інтересів і мотивів [3]; - складову частину розумової діяльності людини [12].

У своєму дослідженні Деніна О. ототожнює поняття «пізнавальна активність» і «пізнавальна діяльність». На думку вченого, між цими поняттями більше спільного, ніж відмінного. Активність проявляється через діяльність. Діяльність завжди характеризується більшою або меншою мірою активності. Згідно О. Денін пізнавальна активність є і метою діяльності, і засобом її досягнення, і її результатом [5].

Аналіз характеристик пізнавальної активності в дослідженнях вчених дозволив виявити її розуміння в зв'язку з цілеспрямованістю суб'єкта пізнавальної діяльності.

Чернишов І., розглядаючи пізнавальну активність, як властивість особистості, розкриває її зміст у навчальній діяльності через ставлення учня до навчання, прагнення опанувати способами пізнання і мобілізацію вольових зусиль на досягнення мети навчання [21].

Аналогічну точку зору щодо розуміння пізнавальної активності, як особистісної якості висловлюють Н. Дерябіна, В. Щетиніна, Г. Щукіна та ін. Визначають пізнавальну активність, як інтегративна якість особистості [6, с. 43]: - забезпечує готовність до самостійної діяльності з придбання нової інформації, виділенню наукових проблем і пошуку шляхів їх вирішення; вміння застосовувати набуті знання для вирішення нових проблем і виконувати пізнавальні дії, спрямовані на досягнення проектних результатів [6]; - виражається в ступені її суб'єктності при управлінні власним процесом пізнання, спрямованим на самореалізацію [15].

На думку Г. Щукіної, якістю особистості «пізнавальна активність» стає при стійкому прояві прагнення до пізнання [25].

В. Щетиніна пізнавальну активність пов'язує з творчою діяльністю. На думку вченого, пізнавальна активність виражається в інтенсивності вивчення дійсності для подальшої творчої реалізації набутих знань, умінь [24].

Таким чином, аналіз наукових джерел дозволив виявити в розумінні суті пізнавальної активності: інтегративну якість особистості виражає прагнення до пізнання і як діяльність.

Подальший аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити ознаки пізнавальної активності: - ставлення до змісту, характеру навчально-пізнавальної діяльності; - прагнення до самопізнання, саморозвитку, саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю, самооцінці; - прагнення до навчання, розумове напруження і прояв вольових зусиль; - стійкий інтерес до пошуку нових знань, готовність до пошукової діяльності; - творча реалізація набутих знань і умінь [8, с. 43].

Спираючись на подані вище визначення, ознаки пізнавальної активності під даним феноменом ми будемо розуміти інтегративну якість особистості, що виявляється в прагненні до пізнання, що визначає стійкий інтерес до пошуку нових знань, готовність до пошукової діяльності, ініціативність і самостійність в ній, що виражається в позитивних емоціях і рефлексивно самоврядування.

Для поглиблення сутності пізнавальної активності виявимо її структуру. Під структурою в даному дослідженні будемо розуміти (лат. Structure - будова, розташування, порядок) – сукупність внутрішніх зв'язків, будова, внутрішній устрій об'єкта [18].

У психолого-педагогічних дослідженнях в структурі пізнавальної активності вченими виділяється різна кількість компонентів.

Зокрема, в структурі розглянутого феномена К. Єгоров виділяє три наступних компонента [7]: - мотиваційний (реалізується через пізнавальну потреба, ініціативу, самоактуалізацію і самореалізацію); - емоційно-вольовий (що передбачає морально-вольове прагнення реалізувати пізнавальні можливості); - поведінковий (наявність інтенсивної цілеспрямованої пізнавальної діяльності, що стала звичною формою поведінки).

С. Мелехіна до поданої структури пізнавальної активності додає когнітивний компонент (засвоєння і усвідомленість знань, прагнення до самопізнання і самовизначення) [15].

Т. Яніково розширює структуру пізнавальної активності: мотиваційний, орієнтаційний, змістовно-організаційний, емоційний і оцінний компоненти. Змістовне наповнення цих компонентів автор визначає так: мотиваційний компонент пов'язаний з мотивами; орієнтаційний компонент пов'язаний з тим, що учень повинен ясно уявити цілі і завдання майбутньої роботи, визначити способи досягнення мети і оцінки результатів; змістовно-організаційний компонент пов'язаний зі змістом навчального матеріалу, методами, формами навчання; емоційний компонент передбачає реалізацію цілеспрямованого емоційного впливу на школярів з метою розвитку певних особистісних якостей і формування у них пізнавальної активності; оцінний компонент передбачає адекватну оцінку і аналіз результатів діяльності учнів [26].

Необхідність виділення рефлексивно-оцінного компонента в структурі пізнавальної активності в своєму дослідженні також підкреслює І. Боброва. Даний компонент на думку автора включає рефлексію, самоконтроль і самооцінку учнів, уміння адекватно контролювати, аналізувати і оцінювати способи і результати своєї діяльності, що є необхідною умовою саморегуляції процесу опанування знань [3].

Представлені вченими структури пізнавальної активності, на наш погляд, не суперечать, а доповнюють один одного. Також, з нашої точки зору, виділення емоційно-вольової компонента є зайвим, так як мотивація поведінки тісно пов'язана з емоціями і принципово неможлива поза межами емоційно-ціннісної сфери особистості.

Спираючись на роботи вчених, що розглядають пізнавальну активність як діяльнісної характеристику особистості, визначено зміст

компонентів розглянутого феномена в пропонованій нами структурі, який подано у додатку А.

Різниця включення студентів в процес пізнання відображаються в рівнях пізнавальної активності. Зокрема, Г. Щукіна виділяє такі рівні пізнавальної активності [25]: - репродуктивно-наслідувальний: характеризується прагненням студента оволодіти способом застосування отриманих знань за зразком; - пошуково-виконавський: характеризується прагненням студента опанувати способами застосування знань у змінених умовах; - творчий: характеризується високим рівнем пізнавального інтересу студента, його самостійності, прагненням знайти нестандартні шляхи вирішення поставлених завдань.

Важливо відзначити, що автор в самих назвах рівнів активності, дає рекомендації для викладачів щодо використання методів навчання, що забезпечують досягнення відповідного рівня пізнавальної активності.

Є. Коробова виділяє три рівня сформованості пізнавальної активності [12]: низький, середній, високий.

Спираючись на думки вчених і беручи до уваги думку Т. Шамової, в виділено такі рівні розвитку пізнавальної активності:

- відтворюючий, що характеризується активністю студента в певних навчальних ситуаціях (цікавий зміст заняття, прийоми навчання) і виявляється його емоційним сприйняттям;

- інтерпретуючий, що виявляється в швидкому сприйнятті і самостійністю в ході вирішення навчальних завдань;

- творчий, що виявляється в готовності учня включитися в нестандартну навчальну ситуацію і в пошуку нових засобів для вирішення завдань.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити розуміння пізнавальної активності, як інтегративну якість особистості, що виявляється в прагненні до пізнання, що визначає стійкий інтерес до пошуку нових знань, готовність до пошукової

діяльності, ініціативності і самостійності в ній, що виражається в позитивних емоціях і рефлексивно самоврядування включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-оцінний компоненти і має рівні розвитку: відтворює, інтерпретує, творчий.

У психолого-педагогічній літературі з дошкільної педагогіки відзначаються особливості пізнавального розвитку в дошкільному віці: - значно зростають цілеспрямованість, обсяг і стійкість уваги; - охоплює елементи довільності в управлінні увагою на основі розвитку мови, пізнавальних інтересів; - увага стає опосередкованою; - увага пов'язана з інтересами дитини до діяльності; - з'являються елементи після довільної уваги [8, с. 78].

Пізнавальний інтерес – це система взаємопов'язаних, найважливіших для розвитку особистості психічних процесів [7]:

- емоційні – переживання радості пізнання, гордості за свої досягнення, задоволення діяльністю;
- інтелектуальні – операції і логічні дії (узагальнення, аналіз, порівняння, синтез);
- творчі – створення нових моделей, образів, уяви, передбачення,
- регулятивні – цілеспрямованість, вольові устремління, наполегливість, прийняття рішень

В даний час феномен пізнавальних інтересів декларується не тільки областю вивчення дидактики, але і проголошується важливим предметом дослідження теорії виховання. У додатку Б подано типові особливості пізнавальних інтересів.

Вплив інтересу як значимого для особистості мотиву на розумову активність, яка виражається в питаннях, здатних задовольнити інтерес. Дошкільна освіта, будучи першоосновою соціокультурного становлення особистості дитини, з змістовної сторони життєдіяльності дітей включає сукупність освітніх областей, які забезпечують різнобічний розвиток

дітей з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Дошкільний вік – період, коли починається процес соціалізації дитини, встановлюється його зв'язок з провідними галузями буття: світом людей, природи та предметним світом, відбувається прилучення дитини до культури, до загальнолюдських цінностей [9, с. 27].

Пізнавальний розвиток передбачає пізнавальну активність дошкільника. А щоб підтримати пізнавальну активність, необхідно спиратися на пізнавальний інтерес дитини дошкільного віку. Пізнавальний інтерес – «виборча спрямованість на самопізнання предметів, явищ, подій навколишнього світу, спонукає психічні процеси і діяльність людини, його пізнавальні можливості. Головними критеріями будуть новизна, незвичність, несподіванка, невідповідність колишнім уявленням.

Пізнавальний розвиток, який пов'язаний з отриманням відповідних умінь і знань, потрібно для вирішення пізнавальних задач, бажання до інтелектуальних досягнень. Для даного виду діяльності характерні: бажання вирішувати інтелектуальні завдання; бажання отримати засоби для вирішення зазначених завдань; необхідність в інтелектуальних досягненнях.

Для пізнавального розвитку, спрямованого на пізнання істотних властивостей предметів і явищ, розуміння значущих зв'язків між ними характерне поєднання присвоєння задається ззовні мети діяльності і самостійного вибору способів і засобів її досягнення. До зовнішніх атрибутів, властивим для даного виду додаються: питання, які характеризують інтерес до вивчення змісту, істотних властивостей предметів і явищ; вільне і зацікавлене оперування знаннями і вміннями в області, пов'язаної з інтересом; бажання виконувати завдання підвищеної складності; пошук шляхів вирішення поставлених завдань самостійно; прагнення поділитися з дорослими і однолітками наявними знаннями [5, с. 55].

Інтерес виникає лише в ході правильно організованої діяльності. Підготовка ґрунту для інтересу має такі складові:

а) підготовка зовнішнього ґрунту для виховання заохочення: організація життя та сприятливих умов, що сприяють виникненню потреби в даному об'єкті або в даній діяльності і особистості;

б) формування внутрішнього ґрунту передбачає засвоєння відомих знань, умінь, загальної пізнавальної спрямованості.

Побудова діяльності з таким розрахунком, щоб під час роботи зароджувались все нові питання і завдання, які ставали б невичерпними на даному занятті [6, с. 56].

У сферу пізнавального інтересу дослідники включають не тільки придбані дітьми знання, а й процес оволодіння ними. Пізнавальний інтерес не споглядальний, а продуктивний. Він активізує психічні процеси особистості, приносить глибоке інтелектуальне задоволення, сприяє емоційному підйому, розвитку творчості. Інтерес виступає як енергійний активатор, стимулятор діяльності, реальних предметних, навчальних, творчих дій і життєдіяльності в цілому [11, с. 54].

Пізнавальний інтерес – засіб залучення до навчання, активізації мислення дітей, засіб змушує переживати і захоплено працювати. Для того щоб, «розбудити» пізнавальний інтерес дитини необхідно зробити навчання цікавим. У даній ситуації можна сказати про цікавості в навчанні. Сутністю цікавості є новизна, незвичність, несподіванка, дивина, невідповідність колишнім уявленням.

Таким чином, пізнавальний інтерес в найзагальнішому визначенні можна назвати виборчою активності людини на пізнання предметів, явищ, подій навколишнього середовища, поживляє психічні процеси, діяльність людини, його пізнавальні можливості. Таки, кожен рівень пізнавального розвитку становить основу для більш високого рівня і включається до його структури, є необхідним для повномасштабного прояву вищих рівнів пізнавального розвитку. Умови, необхідні для

пізнавального розвитку на кожному віковому етапі, також включаються до складу умов, необхідних для забезпечення пізнавальної активності вищого рівня, але посідають при цьому все більш і більш підлегле становище. Інтенсивний розвиток доскіпливості слугує розвитку подиву, радості відкриттів.

1.2. Класифікація методів стимулювання пізнавальної активності дитини

Пізнавальна діяльність йде більш успішно, якщо у дітей сформовано позитивне ставлення до діяльності, формувати пізнавальний інтерес, проявлена пізнавальна активність і потреба в пізнавальній діяльності, а також, якщо у них вироблені почуття відповідальності і обов'язковості.

Методи – способи організації роботи педагогом, за рахунок яких досягається засвоєння і отримання знань, умінь і навичок, а також розвиток пізнавальних здібностей [26].

В даний час групу методів стимулювання умовно ділять на чотири підгрупи [30]:

- Методи емоційного стимулювання.
- Методи розвитку пізнавального інтересу.
- Методи формування відповідальності та обов'язковості.
- Методи розвитку психічних функцій, творчих здібностей і персональних якостей дітей.

Сплеск емоцій дозволяє активізувати процеси уваги, осмислення, надаючи цим процесам велику інтенсивність, таким чином, підвищуючи ефективність досягаються цілей.

До основних методів емоційного стимулювання О. Петунін зараховує: створення ситуацій успіху в процесі навчання; заохочення і осуд; використання ігрової форми; постановка системи перспектив [45].

У додатку В подано прийоми, які сприяють активізації різних психічних процесів [6, с. 5].

Методи навчання спрямовані на реалізацію трьох сфер пізнавальної діяльності дітей в сукупності. Вибір методів визначається віком дітей, зоною їхнього найближчого розумового розвитку, змістом і рівнем підготовки кожної дитини. З огляду на це, перед закладом дошкільної освіти поставлено завдання диференціації та індивідуалізації в дошкільному навчанні, яке передбачає фронтальні, групові, форми організації навчання, що залежать від типу об'єднання дітей, позиції педагога.

Існують дидактичні принципи, які мають характер обов'язкових, необхідних вимог: принцип «через - себе - розуміння»; принцип пріоритетності старту (у кожної дитини своя зона найближчого розвитку, починати з того рівня, що є у дітей); принцип розвитку асоціативних зв'язків; принцип фіксації успіху на всіх етапах заняття; принцип паралелізму, тобто акомпанування; принцип синтезу, інтелекту, афекту і дії; етапність і врахування вікових особливостей; спадкоємність і безперервність освіти в дитячому садку.

Узагальнені види пізнавальної діяльності можуть бути сформовані лише при відповідній побудові навчальних занять. Оволодіння узагальненими методами пізнавальної діяльності дозволить дошкільнику не тільки самостійно аналізувати нові явища, але часто і створювати їх.

Найчастіше затребуваними є наступні три методи стимулювання пізнавальної активності:

- наочні методи (різновидом є метод прикладу, в якому вихователь стимулює дитину своїм прикладом на позитивні дії);
- практичні методи (вихованець виконує дії, які він сприйняв від вихователя);

- ігрові методи (ігрова мотивація активно використовується вихователем в організації діяльності дітей, і всі види освітніх ситуацій проходять або у формі гри, або складені з ігрових прийомів і дій).

Саме в силу особливостей наочно-образного мислення дошкільника і віддається перевага наочним, ігровим і практичним методам. Слова педагога супроводжуються різноманітними формами наочності і практичною діяльністю дітей [18].

Освітня діяльність також включає: - рухливі ігри та вправи, спрямовані на оптимізацію режиму рухової активності і зміцнення здоров'я дітей; - спостереження за об'єктами і явищами природи, спрямовані на встановлення різноманітних зв'язків і залежностей у природі, виховання ставлення до неї; - експериментування з об'єктами неживої природи; - сюжетно-рольові та конструктивні гри (з піском, снігом, природних та інших матеріалом); - елементарну трудову діяльність дітей на ділянці дитячого саду; - вільне спілкування вихователя з дітьми.

Освітня діяльність, здійснювана в другій половині дня, включає різноманітні форми роботи з дітьми такі як:

- самостійна гра вихователя і дітей (сюжетно-рольова, сенсорна гра, гра-драматизація, будівельно-конструктивні ігри) спрямована на збагачення змісту творчих ігор, освоєння дітьми ігрових умінь, необхідних для подальшої організації самостійної гри;

- творча майстерня надає дітям умови для використання і застосування знань і умінь. Майстерні різноманітні за своєю тематикою, змістом (наприклад, заняття рукоділлям, прилучення до народних промислів, перегляд пізнавальних презентацій, оформлення тематичних виставок, книжкового куточка, колекціонування);

- ситуації спілкування і накопичення позитивного соціально-емоціонального досвіду носять проблемний характер і відтворюють

життєву проблему, близьку дітям дошкільного віку, у вирішенні якої вони беруть безпосередню участь та розвивають пізнавальну активність

Таким чином, розглянули методи і прийоми розвитку пізнавальної діяльності та виявили, що основним засобом формування пізнавальної діяльності є варіативні завдання, які націлюють на виконання різних видів діяльності, формуючи тим самим вміння діяти відповідно до поставленої мети. Аналіз психолого-педагогічної літератури переконливо свідчить про те, що розвиток пізнавальної діяльності становить важливу сторону діяльності людини, яка здійснюється протягом усього життя. На сьогоднішній день все більш актуальним в освітньому процесі стає використання в навчанні прийомів і методів, які формують вміння самостійно досягти нові знання, почерпнути необхідну інформацію, висувати гіпотези, робити висновки й умовиводи.

1.3. Психолого-педагогічні умови стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку

Саморегуляція поведінки дитини складається через емоційну регуляцію, коли дитина за допомогою механізму передбачення навчається програвати подумки різні варіанти взаємин з оточуючими людьми, передбачити, прогнозувати свої дії, ситуації і таким чином регулювати свою поведінку і діяльність. Моральні основи закладаються через розвиток соціальних мотивів (зробити щось хороше для інших). Все це інтегруючись в особистості дитини, призводить до появи головного особистісного новоутворення дошкільного віку – особливої внутрішньої позиції. Це є зачатками особистісної змістотворної системи.

Дошкільний вік – великий і відповідальний етап психічного розвитку дитини, у вітчизняній періодизації займає місце між раннім і молодшим шкільним віками до 6-7 років. В цей період бурхливо і стрімко розвиваються всі сторони психіки дитини: формуються основи

особистості, удосконалюються емоційна і когнітивна сфери, що багато в чому визначає поведінку дошкільників. Щоб правильно взаємодіяти з дитиною, грамотно навчати і виховувати, необхідно знати його психологічні особливості. А для цього потрібно володіти спеціальними інструментами оцінки особистості [2, с. 26].

Особлива внутрішня позиція характеризується тим, що не імпульсивність емоцій, не ситуації керують дитиною, а сама дитина є джерелом і причиною своєї дії. Поступово ця особистісна змістотворна система стає джерелом розвитку дитини, його саморуху, саморозвитку, творчості.

Для сприйняття в дошкільному віці характерно наступне: сприйняття перетворюється в особливу пізнавальну діяльність; зорове сприйняття стає одним з провідних; сприймаючи предмети і дії з ними, дитина більш точно оцінює колір, форму, величину (освоєння сенсорних еталонів); вдосконалюється вміння визначати напрямок в просторі, взаємне розташування предметів, послідовність подій.

Під психолого-педагогічними умовами розвитку пізнавальної активності у старших дошкільників С. Хазова розглядає таку організацію освітнього процесу в сукупності педагогічних засобів, методів і форм організації освітнього процесу, адекватних віковим та індивідуальним можливостям дітей способів педагогічної взаємодії, інформаційного змісту освіти, особливостей психологічного мікроклімату групи однолітків дітей старшого дошкільного віку, яка забезпечує можливість цілеспрямованого педагогічного впливу на дітей [4, с. 13].

Найбільш важливою умовою розвитку пізнавальної активності у дошкільників є створення атмосфери емоційного благополуччя дітей, через модель спільної діяльності педагога і дитини, в процесі якого пізнання стає способом добування знань. Коли дитині надається можливість не просто запам'ятати зміст, а побачити спосіб дії. Коли

дорослі забезпечують можливість знання не отримувати, а добувати, при цьому вихователь для дитини є не керівником, а побудником його можливостей.

Забезпечення атмосфери комфортного стану дітей в пізнавальній діяльності досягається психолого-педагогічною підтримкою дитини в процесі пізнання шляхом: проявом поваги до дитини з боку дорослих і однолітків (в кожній людині є щось хороше, і діти вчаться помічати і говорити про це за допомогою тренінгів «інші люди теж самоцінні і неповторні, їх треба поважати»); виразом дорослим віри і впевненості в силах і можливостях дитини; наданням можливості самореалізації в різних видах дитячої діяльності; мотивуванням на пізнавальну (проблемно-пошукову) діяльність за рахунок дитячої цікавості; моделюванням успішності зусиль, використовуючи взаємооцінку (коли діти оцінюють один одного).

Ще однією важливою педагогічною умовою розвитку пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку є створення в освітньому процесі проблемно-пошукових ситуацій, поступове ускладнення змісту завдань, стимулювання дітей до самостійної пошукової діяльності та прояву максимальної розумової самостійності і активності. Проблема ситуація (С. Рубінштейн) в теоретичних джерелах визначається, як ситуація, яка містить протиріччя і не має однозначного вирішення, при співвідношенні обставин і умов, в яких розгортається діяльність дитини. Проблема ситуація тільки тоді буде дієвою, коли вона викликає у дитини стан інтелектуального утруднення, потреба дозволити і вийти з нього.

Виділимо фактори, що сприяють вирішенню дітьми проблемної ситуації: демократичний стиль спілкування; особистісна для дитини значимість у вирішенні проблеми; надання ситуації вибору; зняття оцінки і тимчасових обмежень; творчий і продуктивний вид діяльності і досягнення її результату.

Дослідники відзначають, що саме творчість в діяльності найбільш ефективно стимулює пошук шляхів вирішення проблеми, при цьому завдання педагога – забезпечити пізнавальний, а не закріплює або тренувальний проблемної ситуації, тільки за такої умови вона буде носити значиму для дошкільника інтелектуальне навантаження. Дотримуючись термінології Л. Виготського, дитина може розв'язати проблемну ситуацію тільки на межі своїх можливостей, тобто в «зоні найближчого розвитку», коли відбувається максимальна активація його інтелектуального, творчого і мотиваційного потенціалу.

Як інтелектуальне утруднення людини визначає проблемну ситуацію М. Махмутов. Він вважає, що для дитини проблемна ситуація виникає тоді, коли він не знає, як пояснити виникле явище, факт, процес, і як наслідок знає як досягти мети відомим йому способом, що і спонукає дошкільника людини шукати новий спосіб пізнання. Усвідомлення будь-якого протиріччя відбувається лише в процесі діяльності. Саме неможливість виконати дитиною практичне або теоретичне завдання за допомогою вже засвоєних знань призводить до виникнення потреби в отриманні нових знань. Дитина намагається визначити сферу свого незнання у вигляді питань, в першу чергу самому собі, а потім вже дорослому. Пошук сфери свого незнання в проблемної ситуації здійснюється у вигляді питання, який дитина задає сам собі.

Педагоги і психологи класифікують проблемну ситуацію за такими критеріями [4, с. 43]:

- за спрямованістю на пошук нових знань, способів дії, на виявлення можливості застосування отриманих знань і способів в нечуваних умовах;

- за рівнем проблемності і необхідності від того, наскільки чітко виражені протиріччя. Виходячи з вищесказаного, можна зробити деякі висновки:

– проблемна ситуація повинна обов'язково викликати у дитини пізнавальне утруднення, так як вона становить область незнаний, в іншому випадку вона не буде продуктивною;

– проблемна ситуація повинна бути незвичайною, несподіваною, щоб викликати у дитини інтерес і потреба в її вирішенні.

Розглянемо другу педагогічну умову.

Наступними педагогічними умовами є використання в освітньому процесі сучасного дошкільного освітнього закладу розвиваючих технологій, методів і прийомів, що забезпечують задоволення дитячої цікавості. Реалізація цієї умови можлива в освітньому процесі в тому випадку, якщо педагог активно використовує в практиці роботи з дошкільнятами такі засоби як: експериментування (Н. Подд'яков), спрямоване на перетворення об'єкта з метою його пізнання; моделювання (В. Давидов та А. Ваданяк) (моделі, символи і схеми (З. Істоміна і Л. Жітнікова) стають невід'ємною частиною педагогічного процесу, стимулюючи розумові, інтелектуальні можливості дітей), що дозволяє в наочній формі продемонструвати дітям приховані властивості і якості об'єктів пізнання; еталони і модельні форми опосередкування (Л. Венгер). Так як дослідниками давно доведено, що штучні зовнішні засоби (схеми, символи) дозволяють дітям більш якісно запам'ятати інформацію, встановити смислові зв'язки між тим, що запам'ятовується і тим за допомогою чого запам'ятовується (рішення мнемічних завдань (П. Рамус) [15, с. 43].

Одним із значущих чинників розвитку пізнавальної активності, і з цим важко не погодитися педагогам-практикам, дослідники вважають вибір таких засобів, які дозволяють дитині ефективно і найбільш продуктивно освоювати культурно-історичний досвід. Засіб – це прийом, спосіб дії для отримання чого-небудь. Засоби розвитку пізнавальної активності і пізнавального інтересу умовно можна

розділити на дві групи: безпосередньо діяльність дітей і творів духовної та матеріальної культури.

Найважливіший шлях пізнання навколишнього світу для дитини-дошкільника це особистий досвід. Але, як правило, в старшому дошкільному віці його стає недостатньо. Перед дитиною щодня в різних видах дитячої діяльності ставляться різні пізнавальні завдання, які потребують вирішення для виконання того чи іншого обсягу змісту завдання. При цьому кожен вид дитячої діяльності відрізняється не тільки за змістом, але і ступенем навантаження на розумовий розвиток дошкільнят.

Ефективним засобом розвитку у дошкільнят пізнавальної активності є і предметно-перетворююча діяльність. Засобом розвитку пізнавальної активності є і предметно-перетворююча діяльність дітей. В ході матеріального дії відбувається активізація вже наявних у дитини знань і розумових дій, здійснюється їх подальший розвиток і вміння. Важливою умовою розвитку у дітей старшого дошкільного віку вважається застосування в практиці роботи сучасних освітніх технологій: проектної діяльності (Д. Дьюї), дослідницького навчання (А. Савенков).

У процесі реалізації цих технологій у дітей формуються необхідні для розвитку пізнавальної активності такі інструментальні навички як: вміння бачити проблеми; вміння висувати гіпотези; вміння класифікувати; вміння ставити запитання; вміння спостерігати; вміння давати визначення поняттям; вміння і навички проведення експериментів; вміння доводити і захищати свої ідеї; вміння робити висновки й умовиводи; вміння структурувати отриманий в ході дослідження матеріал.

Ще однією умовою, яка постійно впливає на розвиток пізнавальної активності у дітей, є умови правильної організації відповідно до вікових та індивідуальних потреб і можливостей дітей є предметно-просторова

розвиваюче середовище групи і дитсадка. Саме за такої умови буде для дитини невичерпним джерелом інформації, перетворень, «відкриттів».

Отже, від предметно-просторового розвиваючим середовищем ми розуміємо природну комфортну обстановку, яка раціонально організована в просторі і часі, при цьому насичена різноманітними предметами і ігровими матеріалами.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Визначення рівня сформованості пізнавальної активності дитини старшого дошкільного віку

Проблемою дослідження є пошук найбільш ефективних засобів розвитку пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку. Співпраця педагога з дитиною здійснюється на основі особистісно-орієнтованого підходів до організації освітнього процесу. Рівень пізнавального розвитку дітей дошкільного віку є основним критерієм ефективності управління процесом розвитку пізнавальної активності у дошкільників. Відомо, що пізнавальна активність розвивається з потреби в нових враженнях, які притаманні кожній людині від народження. У дітей дошкільного віку на основі цієї потреби у дитини формується потяг дізнатися і відкрити для себе якомога більше нового.

Пізнавальна активність, генерує в період дошкільного дитинства, є важливою рушійною силою пізнавального розвитку дошкільника. Для вивчення пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку пропонуємо використовувати такі діагностичні методики: методика Нікітіних, методика Дж. Равена (**додаток Д**).

Для виявлення актуального рівня розвитку пізнавальної активності дітей, визначено структуру і основні складові компоненти, критерії, параметри вимірювання, характеристики її прояву в самостійній діяльності дітей. Серед критерії та показники виділені наступні:

- емоційний (прояв позитивних емоцій у процесі діяльності);
- вольовий (тривалість і стійкість інтересу до вирішення пізнавальних завдань);

- мотиваційний (створення ситуацій успіху і радості, цілеспрямованість активної діяльності, та її завершеність);
- змістовно-операційний (активність у пізнанні; прояв рівнів пізнавальної діяльності та завзятості, ступінь ініціативності дошкільника).

На основі виділених критеріїв, а також для аналітичної обробки результатів дослідження і отримання кількісних показників були виділені три рівня сформованості пізнавальної активності удітей дошкільного віку: низький, середній і високий.

Низький рівень – дитина не проявлятиме ініціативності і самостійності в процесі виконання завдань, втратить до них інтерес при труднощі і виявлятиме негативні емоції (прикрість, роздратування), не ставитиме пізнавальних питань; потребуватиме поетапне пояснення умов виконання завдання, показі способу маніпулювання тієї чи іншої готової моделі, в допомоги дорослого.

Середній рівень – у дошкільника виражений великий ступінь самостійності в одержанні завдання і пошуку способу її виконання. Зазнаючи труднощів у вирішенні завдання, дитина не втратить емоційного ставлення до них, а звернеться за допомогою до педагога, задають питання для визначення умов її виконання та отримавши пораду, виконає завдання до кінця, що свідчить про заохочення дитини до даної діяльності і про пристрасть шукати способи рішення задачі, але разом з дорослим.

Високий рівень – у дошкільника виражений прояв ініціативності, самостійності, інтересу та бажання вирішувати пізнавальні завдання. Стосовно труднощів дитина не відволікатиметься, виявлятиме завзятість і наполегливість в досягненні результату, яке приносить їй задоволення, радість і гідність за досягнення. Для розкриття рівня сформованості пізнавальної активності були обрані два завдання. Одне завдання припускало активну продуктивну діяльність дітей в дієвий спосіб

пізнання, складання мотивів з кубиків (по типу кубиків Нікітіна). Друге завдання було спрямоване на сприйняття і переживання образів, через прослуховування казки і розглядання картинок із ілюстраціями екзотичних тварин і птахів. Завдання для дітей пропонувалися в такому форматі як розглядання картинки і складання мотиву з кубиків по одному (в присутності і за участю дорослого).

Діагностика прояву пізнавальної активності в самостійної діяльності проводилась на основі педагогічного спостереження.

Для отримання адекватної оцінки розвитку пізнавальної активності дітей можна застосовувати і інші методики її вивчення, розроблені: Дж. Равеном «Прогресивні матриці Равена», «Мотиви розумової діяльності у старших дошкільників», В.С. Юркевич «Діагностика визначення інтенсивності пізнавальної потреби», і адаптованих до застосування в конкретному дошкільному закладі, в наступних змістовних критеріях: інтелектуальному, мотиваційному, практичному.

2.2. Методичні рекомендації щодо стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку

Серед умов, необхідних для формування пізнавальної активності дитини, для розвитку глибокого пізнавального спілкування з дорослим і з однолітками, і - що не менш важливо - для формування самостійної діяльності і стосовно до теми нашого дослідження, є створення предметно-розвиваючого середовища.

Для організації взаємодії дітей в процесі навчання вихователю необхідно використовувати такі спеціальні прийоми, як: робота невеликими групами, об'єднаних за бажанням дітей, створення ситуацій, які спонукають дітей надавати допомогу другові, колективні перегляди робіт, оцінка своїх робіт і робіт інших дітей, спеціальні завдання, що вимагають роботу дітей в групах.

Наочність спонукає дошкільників і служить опорою довільної пам'яті, тому в окремих випадках відтворюються явища, які не мають наочної форми. Наприклад, дні тижня умовно позначають різнобарвними фішками. Це допомагає дітям дошкільного віку встановити порядкові відносини між днями тижень і запам'ятати їх послідовність.

Для дітей з *низьким рівнем* рекомендується емоційно налаштувати на пізнання використовувати в процесі заняття використовувати цікаві прийоми, іграшки, ігрові вправи які сприятимуть підвищенню пізнавального інтересу, самостійності, емоційного настрою. Так само дітям можна запропонувати завдання з конструкторів, малюнки, повторювати цифри, вироби, пропозиції, слова, аплікації використовуючи схеми виконання. Необхідно якомога частіше тренувати у дітей увагу за допомогою переказування казок, оповідань.

Хорошим способом підвищення низького рівня сприятимуть ігрові вправи такі як: ігри-головоломки; загадки; знайди відмінності; знайди два однакових предмета; будь уважний (виконання гімнастичних вправ по словесній команді); чарівне слово (тобто це коли дорослий показує вправи, а дитина їх повторює тільки в тому випадку, якщо дорослий говорить: «Будь ласка!»); ігрові прийоми, наприклад: де що було (дитина запам'ятовує предмети, що лежать на столі, дитина відвертається, дорослий пересуває предмети; дитина вказує, що змінилося). Щоб пам'ять у дітей була на достатньому рівні необхідно використовувати такі ігрові прийоми, які благотворно сприятимуть спонуканню до діяльності такі як: дидактична гра «що змінилося?». Дитина повинна уважно подивитися на ряд предметів на картинці, розповісти, що за предмети він бачить, назвати кожен предмет. Потім йому пред'являється інша картинка з зображенням тих же предметів плюс ще один і пропонується відповісти на питання: «Що з'явилося?».

Можна висувати картинки навпаки і питати: «Чого не стало?». Дидактична гра «Що не домальовано?».

Дітям даються картинки і достатній час (1-2 хвилини) для того, щоб дитина змогла знайти відсутню деталь. Потім діти обмінюються картинками.

Вправа «Відтвори по пам'яті». Дітям послідовно показуються картки із зображенням геометричних фігур (час пред'явлення - 10 секунд). Після демонстрації кожної картки діти замальовують в зошит побачені геометричні фігури в тому ж порядку. Картки пред'являються від простого до складного.

Гра «Хто більше запам'ятає». Учасники гри сідають в коло. Перший називає будь-яке слово. Наступний учасник гри повторює назване слово і вимовляє будь-яке своє. Третій учасник гри повторює вже два попередніх слова і додає своє і т.д. Переможцем стає той, хто зможе відтворити більшу кількість слів. Діти, які мають середній рівень пізнавального розвитку необхідно звернути увагу на індивідуальні особливості і темп розвитку дитини, при цьому запропонувати завдання, які будуть нижче середнього рівня для того щоб дитина поступово звикав до виконання складних завдань, і тим самим було прагнення до подолання нових. Для цього необхідно більш емоційно залучати дітей в діяльність при цьому наочно показуючи казкового героя. Слід навчити дітей вирішувати інтелектуальні завдання за допомогою дії. Тому слід заохочувати кожне ініціативне дію дітей, стимулювати їх допитливість, цікавість, прагнення діяти з різноманітними предметами, бажання дізнатися про них щось нове. Тим самим дитина повинна усвідомити зв'язок між дією і досягнутим результатом.

Важливо, щоб дитина вчилася порівнювати, встановлювати подібність і відмінність на простому конкретному матеріалі. Для цього необхідно включати в заняття ті завдання на уподібнення пари предметів або явищ - знаходження подібності та відмінностей між ними;

узагальнення різних предметів за загальними ознаками; класифікацію, виявлення «зайвого» слова або зображення, не пов'язаного загальною ознакою з іншими; складання цілого з частин (розрізні картинки);

Для підвищення у дітей *середнього рівня* пізнавальної діяльності слід звернути увагу на наступні ігрові вправи:

- запропонувати дітям зіставити і порівняти предмети, знайти їх відмінності і подібності; запропонувати описати різні властивості оточуючих його предметів;

- розділяти предмети на класи, групи при цьому визначити суттєві ознаки дізнаватися предмети;

- знаходити протилежні за значенням поняття; визначати родового-видові відносини між предметами і поняттями.

Також можна використовувати вправи на викладання візерунка з мозаїки; викладання фігури з паличок на зразок; знаходження відмінностей в двох схожих картинках; знаходження двох однакових предметів серед безлічі; нанизування намистин за зразком; малювання по клітинках.

Середовище як фактор формування пізнавальної активності дітей. Основна умова, що забезпечує високий рівень пізнавальної активності, – насичена інформаційна, предметно-просторове середовище, а також можливість практичної діяльності в ній. З-поміж стимулює самостійну дослідницьку діяльність дитини, створює оптимальні умови для активізації ходу саморозвитку. Пізнавальна предметно-розвиваюче середовище в групі створювалася на основі з опорою на такі параметри як:

- проблемна насиченість (пізнавальні центри наситились з урахуванням діапазону труднощі, що дозволяє кожній дитині піднятися до «стелі своїх можливостей»);

– відкритість до зміни, активному у добування середовища (незавершеність), що дозволяло активізувати пізнавальну активність дітей з метою отримання кінцевого результату.

– пристосованість до потреб спільної діяльності з урахуванням зони найближчого розвитку (те, що дитина може створити самостійно або у співпраці з дорослим).

Міні-лабораторія не є по суті своїй статичним і незмінним атрибутом середовища групи. Вона постійно поповнюється новими матеріалами, вимірювальними приладами, схемами і моделями проведення дослідів і експериментів, і т.п. Важливий момент в дослідній діяльності – це фіксація власних відкриттів, тому в центрі науки і пізнання міцно зайняли своє місце: альбоми спостережень, мнемотабліці, піктограми, схематичні замальовки, координатні сітки, малюнки-прогнози, моделі «Круглий рік», «Тваринний світ Уралу», відео, аудіо (голоси птахів, тварин) і фотозйомка. У дітей викликали особливий інтерес спостереження за зміною тривалості світлового дня. Для того, щоб побачити тривалість дня (осінь) була створена модель, де довготу дня відзначали лінією між зображенням сонця, опорою служили режимні моменти, найбільш яскраві, значущі для дітей.

Більше уваги слід приділяти забезпеченню взаємодії з батьками та педагогічними колективами в питаннях підвищення компетентності педагогів, батьків. Відповідно до сучасних вимог до забезпечення індивідуалізації освітнього процесу, на основі вивчення індивідуальних особливостей розвитку дітей в єдності інтелектуальної, емоційної і вольової сфер надавати допомогу дітям, які потребують адаптованих освітніх програмах та спеціальних формах організації їх діяльності.

Отже, запропоновані рекомендації сприятимуть підвищенню та підтримці рівня пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку.

2.3. Особливості використання методів стимулювання та підтримки пізнавальної активності дітей у ЗДО

Для дітей дошкільного віку характерно домінування пізнавального інтересу над ігровим, відповідно до цього слабо проявляється пізнавальна потреба. Це свідчить про необхідність її розвитку і як важливий фактор, необхідна цілеспрямована, систематична, планомірна робота по розробці та апробації комплексу заходів по організації процесу управління розвитком пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільної освітньої організації. З цією метою потрібно проводити найбільш ефективні педагогічні умови розвитку пізнавальної активності дошкільників.

Виникає необхідність вдосконалення та систематизації роботи з розвитку у дітей старшого дошкільного віку пізнавальної активності. В першу чергу варто прийняти рішення про створення з педагогами в співпраці комплексу заходів, спрямованих на підвищення професійної компетентності педагогів у питаннях розвитку у дітей старшого дошкільного віку пізнавальної активності. Необхідний перехід освітньої організації в режим розвитку, що міг би здійснювати інноваційну діяльність.

Наступною складовою розробки та реалізації комплексу заходів організації процесу управління розвитком пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО має бути відбір вихователями найбільш ефективних технологій розвитку пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку, які можуть транслюватися через:

– проблемно-ділову гру «Сучасні освітні технології пізнавального розвитку старших дошкільнят», в ході якої педагоги діляться своїми знахідками вдосконалення освітнього процесу в ЗДО з використанням сучасних освітніх технологій;

– брейнстормінг «Принципи побудови розвиваючого середовища відповідно до потреб та інтересів дитини», що дозволяє вирішити проблему оновлення предметно-просторового розвиваючого середовища через спільне обговорення та визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми;

– вебінари, з метою ознайомлення з передовим досвідом розвитку пізнавальної сфери дошкільнят.

Розглянемо методи стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку:

У педагогіці і психології є спеціальний термін – «дослідницьке навчання», який характеризується підходом до навчання, що будується на основі природного прагнення дитини до самостійного вивчення навколишнього. Головним інструментом дослідного навчання виступає дослідний метод навчання, запропонований А. Савенкова. Але слід зазначити, що застосування в практиці педагогічної діяльності дослідницького методу, не означає виключення інших методів, а передбачає лише його переважання. У процесі дослідного навчання у дітей формуються необхідні для розвитку пізнавальної активності інструментальні навички: вміння бачити проблеми; вміння висувати гіпотези; вміння ставити запитання; вміння спостерігати і класифікувати; вміння давати визначення поняттям; вміння доводити і захищати свої ідеї; вміння робити висновки й умовиводи; вміння і навички проведення експериментів; вміння структурувати отриманий в ході дослідження матеріал.

Для реалізації поставлених цілей і отримання результату можна використати такі методи дослідницького навчання як:

- «подумати» (запропонувати дітям розповісти все про те, що вони знають про вивчається предмет, об'єкт тощо), всі думки і ідеї дітей замальовують схематично на аркуші паперу;

- «запитати у іншої людини» (в процесі такого опитування діти дізнаються щось нове, невідоме раніше, в той же час розвивається вміння ставити запитання);
- «дізнатися з книг» (прочитати, розглянути ілюстрації);
- «поспостерігати» (в процесі цілеспрямованих спостережень діти часом приходять до самостійних відкриттів, шляхом зіставлення, виявлення закономірностей, взаємозв'язків);
- «провести експеримент» (якщо це можливо з досліджуваним явищем або предметом);
- «звернутися до фахівця» (якщо є можливість отримати інформацію безпосередньо від фахівця в області досліджуваного явища, доцільно звернутися до його досвіду);
- «подивитися на комп'ютері» (використовувати мультимедійні презентації, електронні енциклопедії, Інтернет-ресурси)

При цьому діти оперують картками-схемами. Паралельно із застосуванням дослідницького методу навчання дітей в педагогічному процесі активно використовуються елементи технології, які є універсальним інструментом в різній дитячій діяльності. Потрібно підібрати оптимальну форму методики оволодіння дітьми творчості, яка б давалися дітям через ігри, алгоритми в спільній і самостійній дитячій діяльності. Шляхом вирішення протиріч діти можуть опановувати новими знаннями, винаходили незвідане, вигадувати щось нове, раніше невідоме.

Метод фокальних об'єктів (це скоріше метод тренування фантазії дітей), передбачає найнесподіваніші, незвичайні висловлювання і рішення дітей по досліджуваному питанню.

Метод моделювання маленькими чоловічками. Суть методу маленьких чоловічків полягає в тому, що все, що нас оточує, «складається з безлічі маленьких чоловічків».

Через проектну діяльність діти поступово, систематично знайомляться з будь-яким поняттям або проявом в різних видах діяльності, що дозволяє в свою чергу реалізувати інтегрований підхід в навчанні дошкільнят. Технологія проектування дозволяє дітям дошкільного віку бути активними учасниками освітнього процесу, стає інструментом його саморозвитку. Кожен проект має певну структуру, етапи реалізації, паспорт.

Ще одним цікавим прийомом розвитку дитячої пізнавальної активності є складання «карти думок», коли діти шляхом умовиводів і пошуку закономірностей складають повне уявлення, про яке-небудь явище. «Карта думок» може використовуватися в будь-якій дитячій діяльності, як самостійний інструмент, як частина її. Може стати складовим або сполучною ланкою інтегрованого навчання дітей. Так, наприклад можна скласти карту думок по темі «Варимо суп», «режим дня», «Де живе вода», «Вулицями міста». Цей прийом активізуємо розумову діяльність дітей, дає можливість кожній дитині проявити свої знання і здібності.

У старшому дошкільному віці найбільшу актуальність набуває практичний метод, при якому головне – не подача інформації, а спільна діяльність, де дитина рівноправний партнер, а не об'єкт впливу. Один із прийомів, який часто використовується в педагогічній практиці – взаємонавчання.

За рахунок таких завдань діти підвищують свій пізнавальний інтерес. Невпевнені діти мають можливість самореалізації. Отримують не готові знання, а «відкривають» їх самостійно під керівництвом дорослого. І важливою умовою такої роботи з дітьми є готовність педагога йти за пізнанням своїх вихованців, без обмеження їх рамками своїх знань. Крім того серед практичних методів навчання дітей, які використовуються при формуванні пізнавальної активності

дошкільників виділяється ряд найбільш ефективних з точки зору навчання:

- моделювання (діти вчаться діяти за допомогою моделей, схем, заступників), моделі знаходяться у вільному для дітей доступі і виготовляються в міру необхідності дітьми спільно з педагогом «Дерево»; «Календар погоди», «Умови росту і розвитку рослини» і ін. »;

- макетування (дитина безпосередньо пізнає таємниці навколишнього світу, взаємодія предметів і явищ в ньому, причинно-наслідкові зв'язки), часто макети виконуються руками дітей і батьків в силу інтересів і потреб дітей в задоволенні пізнавального інтересу, так останнім часом дітьми, батьками, педагогами були створені макети «Кліматичні зони», «Уральські гори», «Динозаври»; «Сонячна система» та ін .;

- колекціонування дає дитині не тільки можливість задоволення права володіння чимось, але і несе велику пізнавальну навантаження.

Важливу роль в процесі формування пізнавальної активності дітей грав метод проблемного спілкування, який передбачає діалог, що дозволяє дитині бути активним учасником спілкування. Практика показала, що ініціатором спілкування може бути як дорослий, так і дитина. Дуже важливо не знаючи відповіді на питання не дати дитині невірної або спотвореної інформації. Краще зізнатися в своєму незнанні і звернутися до джерел інформації (якщо це можливо, то разом з дитиною): енциклопедій, атласами, картах і інші пізнавальним матеріалами.

У пізнавальному спілкуванні використовуються такі прийоми як: діалог (дитина – дитина; дитина – дорослий; дитина – дорослий – дитина). Пізнавальний діалог сприяв більш глибокого оволодіння знаннями про те чи інше явище, розвитку навичок мислення (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація) допомагав дитині стати

активним учасником пізнання. Для цього необхідно проявляти зацікавленість у висловлюваннях дітей. Включаючи дітей в ситуацію діалогової взаємодії доцільно застосування таких прийомів як: «сторонній» вихователь, несподіване запитання. Наприклад: «Зима ще не скінчилася, а з дахів чомусь капає», «Чомусь від моєї взуття залишаються брудні сліди». Діалогічні ситуації визначають високу пізнавальну мотивацію, перетворює пізнання в справді – творчий процес;

– проблемні питання. Вони можуть бути як з боку педагога, так і з боку дитини, при цьому важливо задовольнити виникає пізнавальний інтерес: (Чому вже ранок, а місяць видно? Де «сидить» місяць днем? тощо);

– створення пошукових ситуацій. Використовуючи цей прийом, дітям задавалися такі питання, відповідь на який як би захований і не виявляється відразу: «Цікаво, чому рухаються стрілки годинника?» (Діти будували припущення, висували гіпотези, перевіряли висунуті гіпотези практичним шляхом: розглядали механізм, повертали стрілки за допомогою головки, заводили годинниковий механізм, тим самим встановлюючи взаємозв'язки всіх частин механізму годин і їх необхідність.

Кількість однорідних вправ обмежують до трьох-чотирьох. Чи містить у собі завдання, пов'язані з виконанням рухів. Якщо ці завдання відсутні, то обов'язково проводиться фізкультхвилинка. Зміст її по можливості пов'язують з роботою на занятті, якщо це заняття математичне, то використовуються вправи, які передбачають, наприклад, арифметичні обчислення. Наводячи опитування, педагог намагається втягнути в діяльність якомога більшу кількість дітей.

Отже, мотив участі дітей в іграх-заняттях - це інтерес до діяльності, запропонованої дорослим. Незважаючи на те, що право на вибір і добровільну участь надано дітям, керівна роль зберігається за

дорослим, педагогом: він визначає дидактичні завдання використовуваних ігор, підбирає відповідний їм зміст діяльності і передбачає очікувані результати навчання. Дорослий вибудовує систему ігрових занять. Роботу, що вимагає абсолютної уваги, педагог чергує з елементами гри.

ВИСНОВКИ

У ході реалізації мети дослідження, що полягає у визначенні специфіки використання методів стимулювання пізнавальної активності дошкільників, було зроблено такі висновки:

1. Розкрито теоретичні погляди вивчення методів стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку й з'ясовано, що пізнавальна діяльність в дошкільному дитинстві - це свідомо діяльність, цілеспрямована на пізнання навколишньої дійсності шляхом таких психічних процесів, як сприйняття, мислення, пам'ять, увагу, мова, виступаючих компонентами пізнавальної діяльності. Як показало дослідження, розвиток пізнавальної діяльності вимагає систематичної, цілеспрямованої роботи педагога, організації навчальної діяльності по-новому, з цікавими завданнями і формами роботи. Пізнавальний розвиток передбачає пізнавальну активність дошкільника. А щоб підтримати пізнавальну активність, необхідно спиратися на пізнавальний інтерес дошкільнят. Пізнавальний інтерес – «виборче спрямовання на пізнання предметів, явищ, подій навколишнього світу, активізує психічні процеси і діяльність людини, його пізнавальні можливості. Головними критеріями будуть новизна, незвичність, несподіванка, невідповідність колишнім уявленням. В даний час групу методів стимулювання умовно ділять на чотири підгрупи: методи емоційного стимулювання; методи розвитку пізнавального інтересу; методи формування відповідальності та обов'язковості; методи розвитку психічних функцій, творчих здібностей та індивідуальних якостей дітей.

2. Проаналізовано методики визначення рівнів сформованості пізнавальної активності дитини старшого дошкільного віку. Дошкільний вік – великий і відповідальний етап психічного розвитку дитини, у вітчизняній періодизації займає місце між раннім і молодшим шкільним віками до 6-7 років. В цей період бурхливо і стрімко розвиваються всі

сторони психіки дитини: формуються основи особистості, удосконалюються емоційна і когнітивна сфери, що багато в чому визначає поведінку дошкільників. Щоб правильно взаємодіяти з дитиною, грамотно навчати і виховувати, необхідно знати його психологічні особливості. А для цього потрібно володіти спеціальними інструментами оцінки особистості.

3. Розроблено методичні рекомендації щодо стимулювання пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Ми дійшли висновку про необхідність вдосконалення та систематизації роботи з розвитку у дошкільників пізнавальної активності. В першу чергу варто прийняти рішення про створення з педагогами в співпраці комплексу заходів, спрямованих на підвищення професійної компетентності педагогів у питаннях розвитку у дітей старшого дошкільного віку пізнавальної активності. Необхідний перехід освітньої організації в режим розвитку, що міг би здійснювати інноваційну діяльність.

4. Схарактеризовано особливості використання методів стимулювання пізнавальної активності дітей у ЗДО. У старшому дошкільному віці найбільшу актуальність набуває практичний метод, при якому головне – не подача інформації, а спільна діяльність, де дитина рівноправний партнер, а не об'єкт впливу. Один із прийомів, який часто використовується в педагогічній практиці – взаємонавчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Вчися, граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят. К.: Томіріс, 1995. 112 с.
2. Артемова Л.В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі. -(2-ге вид). К.: Томіріс, 2002. 291 с.
3. Барко В.І., Тютюнников А.М. Як визначити творчі здібності дитини?. К.: Вид-во Україна, 1991. 79 с.
4. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. К. : Фенікс, 2014. 137 с.
5. Біла І. М. Розвиток пізнавальної діяльності. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2009. 120 с.
6. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. Ростов-на-Дону, 2007.
7. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник / За ред. А. М. Богуш. К.: Вища школа, 2007. 542 с.
8. Брежнєва О. Г. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників. Дошкільне виховання. 1998. № 2. С. 12–14.
9. Буркова Л.В. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників при вивченні сезонних явищ природи: автореф. дис. .. канд. пед. наук: 13.00.01. Ін-т педагогіки АПН України К., 1994. 24 с.
10. Бурма Г.В. Ретроспектива проблеми використання засобів навчання та виховання дітей дошкільного віку / Засоби навчальної та науково-дослідної роботи [За заг. ред. проф. В.І. Євдокимова і проф. О.М.Микитюка]. Х.: ХДПУ, 2011. Вип. 10. С. 150-161.
11. Вільш І. Врахування сталих індивідуальних рис особистості як важливий аспект гуманізації навчання й виховання. *Педагогіка і психологія*: Науково-теоретичний та інформаційний журнал АПН України. К.: “Педагогічна думка”. 2008. № 2. С. 61-69.

12. Голіцин В., Щербакова К. Розвивати пізнавальну активність дитини. *Дошкільне виховання*. 1990. № 11. С. 8-10.
13. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: «Либідь», 1997. 276 с.
14. Дабіжа Л. Розвивати творчий потенціал. *Дошкільне виховання*. 2002. № 11. С. 10-11.
15. Дитина в дошкільні роки: Програма розвитку, навчання та виховання дітей / К.Крутій. [2-ге видання]. Запоріжжя: ТОВ "Ліпс" ЛТД, 2004. 268 с.
16. Жейнова С. Проблема розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. С. 100 – 106.
17. Карабаєва І. Формування пізнавальної спрямованості дошкільників на оточуючу дійсність. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2011. Том IV (7). С. 155–165.
18. Кузьменко В. У. Теоретичні основи проблеми розвитку індивідуальності дитини. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2004. Вип. 24. С. 194–205.
19. Ладивір С. О. Розвивальні можливості дослідницького методу навчання дошкільників. *Актуальні проблеми психології. Психологія розвитку дошкільника: збірник наукових статей*. Т. IV. Вип. IV. К., 2007. С. 96–97.
20. Лисина М.И. Формирование личности ребенка в общении: СПб.: Питер, 2009, 320с.
21. Лозова В. І. Пізнавальна активність дітей: спецкурс із дидактики. Х. : Основа, 1990. 89 с.
22. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Х. : ОВС, 2000. 164 с.

23. Лохвицька Л. Формування пізнавальних інтересів у навчально-ігровому середовищі. *Дошкільне виховання*. 2009. №10. С. 8–10.
24. Мар'яненко Л. В. Особливості структурної організації пізнавальної активності учнів. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1 (14). С. 14-23
25. Марусинець М. М. Розвиток пізнавальної активності. *Дошкільне виховання*. 2005. №11. С. 11–12.
26. Мелехина С.И. Развитие познавательной активности школьников в процессе учебной проектной деятельности (на примере обучения технологии): авто-реф. дис. канд. пед. наук. Ярославль, 2005. 23 с.
27. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня. докт. пед. наук: спец. 13.00.08. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2001. 41 с.
28. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / под. ред. Л. А. Венгера. М. : Педагогика, 2006. 224 с.
29. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб.: Издательство «Питер», 2000. 712 с.
30. Сергієнкова О. П. Вікова психологія : навч. посіб.. К. : Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
31. Солодовник Л. Особливості формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку в процесі дидактичних ігор природничого змісту. *Вісник психології і педагогіки*. Випуск 15. К., 2015. URL: <http://www.psych.kiev.ua/>.
32. Суржанська В. А. Критерії, показники та рівні пізнавальної активності дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія : Педагогічні науки*. Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. Вип. 45. 2007. С. 188–193.

33. Суржанська В. А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08. Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України. К., 2004. 19 с.
34. Ткачук Т. Радість пізнання. *Дошкільне виховання*. 2002. № 9. С. 10-11.
35. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем: дис. канд. психол. наук: 19.00.07. Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2004. 20 с.
36. Товкач І. Є. Аналіз індивідуальних характеристик структури прояву пізнавальної активності старших дошкільників. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2016. Том IV. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 12. С. 145–155.
37. Універсальні дидактичні ігри для дітей від 2 до 6 (7) років : метод. посіб. / упоряд. : Т. В Наумчук, Г. С. Шиманська. Київ : Грамота, 2014. 103 с.
38. Федоришин Б. О. Методика виявлення і оцінки загальних інтересів особистості учнів: метод. рекомендації. К. : Центр міжнародної освіти, 1998. 24 с.
39. Шумей Л. Т. Маленькі дослідники. Організація пошуково-дослідницької діяльності дітей. *Палітра педагога*. 2008. № 5. С. 15-18.

ДОДАТКИ

Додаток А

Трактування поняття активності

М.І. Лисіна поняття активності також пов'язує з діяльністю і розглядає її в трьох аспектах: як вид діяльності; як стан протилежний пасивності; як ініціативність.

У роботах Б.Г. Ананьєва активність виділяється як показник його індивідуальності.

У соціології активність розуміється як діяльність в найширшому сенсі слова, один з основних елементів людської поведінки.

У педагогіці термін «активність» визначається як:

- діяльне ставлення особистості до світу;
- здатність виробляти суспільно значущі перетворення матеріального і духовного середовища на основі освоєння історичного досвіду людства;

проявляється:

- у творчій діяльності, вольових актах, спілкуванні.

Типові особливості пізнавальних інтересів

- ненасичений характер пізнавальних інтересів: чим більше діти дізнаються про цікавий предмет, тим сильніше стає у них потреба в отриманні нової інформації;
- прагнення людини, що володіє пізнавальним інтересом до глибокого, всебічного вивчення, пізнання істотних властивостей, предметів і явищ навколишньої дійсності;
- інтелектуальний, «пошуковий» характер пізнавальних інтересів, його зв'язок з ядром пізнавальної діяльності;
- емоційна забарвленість інтелектуальної, розумової діяльності в стані інтересу;
- присутність в пізнавальному інтересі безпосереднього мотиву, що йде від самої діяльності.

Зміст компонентів пізнавальну активність

- мотиваційно-ціннісний компонент складають потреби, мотиви, інтереси, тобто все те, що забезпечує включення суб'єкта освіти в процес активного навчання і підтримує цю активність протягом усіх етапів навчального пізнання;
- когнітивний компонент передбачає засвоєння, усвідомленість знань про пізнавальної активності;
- діяльнісний компонент проявляється в самостійній реалізації власних можливостей, повноті досліджень, різноманітністю ідей, оригінальністю і складністю розробки; демонструє такі якості, як рішучість, наполегливість, витримка, сталість інтересу;
- рефлексивно-оцінний компонент показує вміння адекватно контролювати, аналізувати і оцінювати студентами способи і результати своєї діяльності.

Прийоми, які сприяють активізації різних психічних процесів

а) формування здатності до сприйняття (цілісного відображення в свідомості предметів і процесів):

- прийоми використання наочного матеріалу; технічні прийоми подання інформації, що покращує якість сприйняття об'єктів і процесів;

- прийоми пред'явлення завдань на спостережливість (точність навмисного і ненавмисного спостереження);

- прийоми «опису і пояснення», «аналізу і синтезу», «об'єктивне та суб'єктивне»;

- прийоми, які розвивають різні типи сприйняття (аналітичне і синтетичне, описову і пояснювальний, об'єктивне і суб'єктивне);

- прийоми, які формують техніку правильного сприйняття простору, руху і часу, в тому числі, ігрові прийоми по техніці сприйняття об'єктів і процесів та ін.

б) розвиток здатності (побудова в свідомості образів об'єктів або процесів, безпосередньо не спостерігаються, але відтворити суб'єктом на основі минулого досвіду його сприйняття):

- образне мовлення педагога;

- дидактична жестикуляція;

- ігрові ситуації, що використовують ефект точності уявлень, зокрема зорових, рухових або просторових;

в) формування уяви дітей (відтворювальної і творчої):

- складання об'єкта по її схемі або словесному опису;

- відтворення реальної ситуації, і її графічне опис на основі розповіді або тексту;

- використання аналогій;

- висування гіпотез;

- моделювання ситуацій;

- використання ігрових елементів;

- включення в навчальний процес таких прийомів як емпатія – прийом «входження в образ» об'єкта або його окремої частини, інверсія – прийом, який допускає виконання протилежної дії, ідеалізація і ін.

г) концентрації уваги на предметі навчання: проблемні ситуації, виразні демонстрації, незвичайні демонстраційні ефекти, елементи цікавості, ігрові включення, емоційність викладу, паузи, зміна видів діяльності, комплекс риторичних прийомів і ін .;

д) розвитку пам'яті

е) розвитку мислення:

– прийоми розвитку мислення різних видів: наочно-дієвого, наочно-образного, теоретично-образного, теоретично-понятійного;

- прийоми розвитку розумових операцій: порівняння, аналізу, синтезу, абстракції, конкретизації, індукції, дедукції;

- прийоми, що стимулюють і підтримують творче мислення (аналіз нестандартних ситуацій, пред'явлення проблемних завдань, пошук альтернативних рішень, виявлення всієї сукупності можливих способів вирішення проблеми),

ж) розвитку мовлення: прийоми розвитку усного мовлення (пред'явлення системи направляючих питань, які допомагають їм у організації свого мовлення; використання опорних сигналів і конспектів; прийоми раціонального заучування матеріалу);

з) розвитку емоційно-чуттєвої сфери: прийоми, які стимулюють ситуацію подиву (використання парадоксів, софізмів, створення проблемних ситуацій); прийоми, що забезпечують стан радості (наприклад, конструювання ситуації «успіху»); прийоми, які знімають напругу (жарти, музичні паузи, фізкультхвилинки та ін.) і зайве збудження (продумане чергування видів діяльності).

Методика Нікітіних для розвитку мислення дошкільника

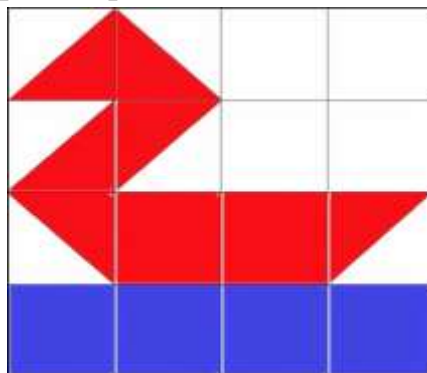
Склади візерунок. Гра складається з 16 однакових кубиків. Всі 6 граней кожного кубика пофарбовані по-різному в 4 кольори. Це дозволяє складати з них 1-, 2-, 3- і навіть 4-колірні візерунки у величезній кількості варіантів. Ці візерунки нагадують контури різних предметів, картин, яким діти люблять давати назви. У грі з кубиками діти виконують 3 види завдань.

Спочатку вчать за візерунком на картинці складати такий же візерунок з кубиків. Потім ставлять зворотну задачу: дивлячись на кубики, намалювати візерунок, який вони утворюють. І, нарешті, третє – придумувати свої узори з 9 або 16 кубиків тобто виконувати вже творчу роботу.

Використовуючи різну кількість кубиків і різне не лише за кольором, але і за формою (квадрати і трикутники) забарвлення кубиків, можна змінювати складність завдань в незвичайно широкому діапазоні.

У цій грі добре розвивається здатність дітей до аналізу і синтезу – цих важливих мисленневих операцій, які необхідні для будь якої інтелектуальної діяльності, а також здатність до комбінування, необхідна для конструкторської роботи.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Супруненко Олена Олегівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

• вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

• принципів та правил академічної доброчесності;

• нульової толерантності до академічного плагіату;

• моральних норм та правил етичної поведінки;

• толерантного ставлення до інших;

• дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

• безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

• оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

• використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

___17.03.21___
(дата)

 Супруненко Олена
(ім'я, прізвище)